

ОМБУДСМАН ЗА ДЈЕЦУ
РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ

OMBUDSMAN ZA DJECU
REPUBLIKE SRPSKE

POSEBAN IZVJEŠTAJ
NASILJE NAD DJECOM U PORODICI

OKTOBAR 2021.GODINE

Бана Милосављевића 8
78000 Бања Лука, Република Српска, БиХ
Тел: (+387 51) 222 420, 221 990, Факс: (+387 51) 213 332
E-mail: info@djeca.rs.ba, www.djeca.rs.ba

Bana Milosavljevića 8
78000 Banja Luka, Republika Srpska, BiH
Tel: (+387 51) 222 420, 221 990, Fax: (+387 51) 213 332
E-mail: info@djeca.rs.ba, www.djeca.rs.ba

SADRŽAJ

1. UVOD	1
2. OVLAŠTENJA OMBUDSMANA ZA DJECU	1
3. CILJ ISTRAŽIVANJA	2
4. IDENTIFIKACIJA I ANALIZA PRAVNOG OKVIRA	3
5. ANALIZA REZULTATA ISTRAŽIVANJA	8
6. ANALIZA	14

1. UVOD

Nasilje se definiše kao svaki oblik ponašanja prema djetetu koje ima za cilj povređivanje ili nanošenje bola, bilo fizičkog ili psihičkog, zapostavljanje i/ili zanemarivanje djeteta, maltretiranje i/ili bilo koji oblik eksploatacije djeteta, uključujući i seksualnu eksploataciju.¹

Nasilje nad djetetom je ozbiljan društveni problem i jedan od najčešćih oblika kršenja osnovnih prava i interesa djece, posebno ako se nasilje dešava u sredini u kojoj bi dijete trebalo da se osjeća sigurno i zaštićeno, a to je porodica.

U godini koja je iza nas, a koju je obilježila neočekivana pandemija COVID-19 virusa na globalnom nivou, sva pažnja je bila usmjerena na borbu protiv korona virusa.

Mehanizmi borbe protiv ove pošasti u zemljama regiona, uključujući i našu zemlju uglavnom su se odnosili na separaciju i distancu, ograničavanje društvenih kontakata, uvođenje "rada od kuće", prestanak rada školskih i predškolskih ustanova pa i uvođenje policijskog časa što dalje znači potpuno zatvaranje porodice u vlastite životne prostore.

U "zdravim" porodicama ovo vrijeme se koristilo za zbližavanja porodice i provođenja kvalitetnog vremena na okupu.

Međutim, postavlja se pitanje šta je sa disfunkcionalnim porodicama i da li je stanje uzrokovano Covid pandemijom i nametnuti način života doveo do još većih razdora u istim, te povećanja nasilja u porodicama, prevashodno nasilja nad djecom.

2. OVLAŠTENJA OMBUDSMANA ZA DJECU

Ombudsman za djecu je ovlašten da Vladi, odnosno, Narodnoj skupštini podnese inicijativu za izmjenu ili dopunu zakona i drugih propisa i opštih akata.

Takođe, Ombudsman za djecu je ovlašten i da organima državne uprave, organima, odnosno, službama jedinica lokalne samouprave, kao i drugim pravnim i fizičkim licima koja obavljaju poslove u vezi sa djetetom, predlaže preduzimanje mjera za sprečavanje štetnih postupanja koja ugrožavaju njihova prava i interese, da upozori na nepravilnosti, te da zahtijeva izvještaje o preduzetim mjerama.

Nadležnosti Ombudsmana za djecu utvrđene su zakonom². U obavljanju poslova iz svoje nadležnosti Ombudsman za djecu postupa u okviru Ustava, zakona i drugih propisa i opštih akata, kao i međunarodnih ugovora i opšteprihvaćenih pravila međunarodnog prava, rukovodeći se načelom pravičnosti i morala. Ombudsman za djecu:

a) prati usklađenost zakona i drugih propisa u Republici Srpskoj koji se odnose na zaštitu prava djeteta s odredbama Ustava Republike Srpske, Konvencije Ujedinjenih nacija o pravima djeteta i drugih međunarodnih dokumenata koji se odnose na zaštitu prava i interesa djeteta;

b) prati izvršavanje obaveza Republike Srpske koje proizilaze iz Konvencije Ujedinjenih nacija o pravima djeteta i drugih međunarodnih dokumentata koji se odnose na zaštitu prava i interesa djeteta;

¹UN Komitet za prava djeteta, Opšti komentar broj:13, tačka 4.

²Zakon o Ombudsmanu za djecu Republike Srpske ("Službeni glasnik Republike Srpske", br. 103/2008 i 70/2012)

- c) prati primjenu svih propisa koji se odnose na zaštitu prava i interesa djeteta;
- d) prati povrede prava i interesa djeteta;
- e) zalaže se za zaštitu i promociju prava i interesa djeteta;
- f) predlaže preduzimanje mjera za zaštitu i promociju prava, kao i za spriječavanje štetnih postupanja koja ugrožavaju prava i interese djeteta;
- g) obavještava javnost o stanju prava djeteta;
- h) obavlja druge poslove utvrđene Zakonom o Ombudsmanu za djecu Republike Srpske.

3. CILJ ISTRAŽIVANJA

U Republici Srpskoj uspostavljen je potreban pravni okvir koji reguliše nasilje u porodici, uključujući nasilje nad djecom, čija adekvatna primjena treba da osigura zaštitu svakog djeteta od svakog oblika nasilja. Pitanje je da li je u praksi obezbjeđena adekvatna primjena važećih propisa.

Cilj ovog istraživanja i izvještavanja jeste prikupljanje i prezentovanje podataka o registrovanim oblicima nasilja u porodici u 2020. godini (prema podacima dostavljenim od strane Centara za socijalni rad), i posebnim osvrtom na uticaj Covid-19 virusa na eventualno povećanje (smanjenje) broja registrovanih slučajave nasilja u Republici Srpskoj. Cilj istraživanja je bilo ispitivanje rasprostranjenosti svih oblika nasilja nad djecom u porodici, ispitivanja faktora koji utiču na rasprostranjenost nasilja i fenomenologiju nasilja, te ispitivanje pristupa uslugama za zaštitu i podršku.

Upitnik na temu "Nasilje nad djecom u porodici" sadrži 14 pitanja otvorenog i zatvorenog tipa. Upitnikom su traženi podaci o nasilju nad djecom u porodici za period od 01.01.2020. godine do 31.12.2020.godine. Upitnik je poslan u 47 centara za socijalni rad i 14 službi socijalne zaštite. Od ukupnog broja poslanih upitnika, 46 centara za socijalni rad je dostavilo popunjen ili djelimično popunjen upitnik, a od 14 službi socijalne zaštite, 12 službi je dostavilo popunjen ili djelimično popunjen upitnik.

Na ovaj način, a na osnovu dobijenih podataka, utvrdiće se ključne smjernice za poboljšanje institucionalnog djelovanja u ovoj oblasti, sa krajnim ciljem unapređenja sistema prevencije i sprečavanje svakog oblika nasilja u porodici.

4. IDENTIFIKACIJA I ANALIZA PRAVNOG OKVIRA

UN Konvencija o pravima djeteta³ kao međunarodni akt ima najveći značaj u oblasti prava djeteta. Između ostalog, Konvencija članom 19. propisuje da dijete ima pravo na zaštitu od svih oblika nasilja i od strane svakog kao učinioca, te članom 37. propisuje da niko nema pravo da dijete muči, ponižava ili kažnjava, dok članom 39. obavezuje državu i društvo da preduzimaju sve odgovarajuće mjere za bolji fizički i psihički oporavak i socijalnu reintegraciju djeteta koje je bilo žrtva nasilja, a sve kako slijedi:

³ UN Konvencija o pravima djeteta je notifikacijom o sukcesiji od strane Bosne i Hercegovine preuzeta dana 23.11.1993. godine ("Službeni list Republike Bosne i Hercegovine" broj: 25/1993)

Član 19.

"Države članice preduzimaju sve odgovarajuće zakonodavne, administrativne, socijalne i obrazovne mjere radi zaštite djeteta od svih oblika fizičkog ili mentalnog nasilja, povreda ili zloupotrebe, zanemarivanja ili nemarnog odnosa, maltretiranja ili eksploatacije, uključujući i seksualnu zloupotrebu, dok je na brizi kod roditelja, zakonitih staratelja ili nekog drugog lica kome je povjerena briga o djetetu. Takve zaštitne mjere treba da obuhvate, po potrebi, efikasne postupke za ustanovljavanje socijalnih programa za obezbjeđenje podrške neophodne djetetu i onima kojima je povjerena briga o djetetu, kao i ostale oblike sprečavanja, utvrđivanja, prijavljivanja, prosleđivanja, istrage, postupanja i praćenja slučajeva ovde navedenog zlostavljanja djeteta i, po potrebi, obraćanja sudu.

S druge strane, treba ukazati i na značaj Opšteg komentara⁴ UN-ovog Komiteta za prava djeteta broj 8. iz 2006. godine pod nazivom "*Pravo djeteta na zaštitu od fizičkog kažnjavanje i drugih okrutnih ili ponižavajućih oblika kažnjavanja*", i Opšteg komentara UN-ovog Komiteta za prava djeteta broj 13. iz 2011. godine pod nazivom "*Pravo djeteta na slobodu od svih oblika nasilja*" koji su jasnije protumačili odredbu člana 19. UN Konvencije o pravima djeteta.

Član 37.

"Države članice obezbjeđuju da:

(a) ni jedno dijete ne bude izloženo mučenju ili drugim okrutnim, neljudskim ili ponižavajućim postupcima ili kazni. Smrtna kazna i doživotna robija bez mogućnosti puštanja na slobodu ne može se izreći za krivična djela koja su učinila lica mlađa od osamnaest godina;

(b) ni jedno dijete ne može biti lišeno slobode nezakonito ili samovoljno. Hapšenje, pritvor ili zatvor za dijete mora biti u skladu sa zakonom i koristiti se samo kao poslednja moguća mjera i za najkraće moguće vrijeme;

(c) sa djetetom lišenim slobode postupa se tako što se poštuje dostojanstvo ljudske licnosti, kao i na način kojim se uzimaju u obzir potrebe lica njegovih godina. Svako dijete lišeno slobode odvaja se od odraslih, osim ako se ne smatra da je to u najboljem interesu djeteta i ima pravo da održava kontakt sa svojom porodicom preko pisama i posjeta, osim u izuzetnim slučajevima;

(d) svako dijete lišeno slobode ima pravo na hitnu pravnu i drugu odgovarajuću pomoć, pravo da pred sudom ili drugim nadležnim nezavisnim i nepristrasnim organom postavi pitanje zakonitosti lišavanja slobode, kao i pravo na hitnu odluku o tom pitanju.

Član 39.

"Države članice preduzimaju sve odgovarajuće mjere za bolji fizički i psihički oporavak i socijalnu reintegraciju djeteta koje je žrtva nekog oblika zanemarivanja, eksploatacije, zloupotrebe, mučenja ili nekog drugog oblika okrutnog, nehumanog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja ili oružanih sukoba. Takav oporavak i reintegracija se odvijaju u sredini koja podstiče zdravlje, samopoštovanje i dostojanstvo djeteta."

⁴Opšti komentar je službeni dokument Ujedinjenih nacija koji služi za bolje razumijevanje pojedinih dijelova i aspekata Konvencije, a koji Komitet za prava djeteta pri Ujedinjenim nacijama izrađuje, objavljuje i prosljeđuje državama koje su ratifikovale Konvenciju.

Konvencija Savjeta Evrope o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici⁵ pored nasilja nad ženama koje iste pogađa nesrazmjerno u odnosu na muškarce odnosi se i na nasilje u porodici jer je nasilje nad ženama nerijetko neodvojivo od nasilja u porodici (djeca su često svjedoci nasilja nad majkom).

S tim u vezi, ova Konvencija je usvojena u cilju zaštite i žena i djece, odnosno zaštite porodice od nasilja u globalu.

Krivični zakonik Republike Srpske⁶ propisuje sledeća krivična djela koja predstavljaju neke od vrsta nasilja nad djecom, a kako slijedi:

- u glavi o krivičnim djelima protiv braka i porodice kroz krivična djela pod nazivom Nasilje u porodici ili porodičnoj zajednici (član 190), Zapuštanje i zlostavljanje djeteta (član 187), Napuštanje djeteta (član 188), itd.
- u glavi o krivičnim djelima seksualnog zlostavljanja i iskorištavanja djeteta pod nazivom Obljuba sa djetetom mlađim od petnaest godina (član 172), Polna zloupotreba djeteta starijeg od petnaest godina (član 173), Navođenje djeteta na prisustvovanje polnim radnjama (član 174), Iskorištavanje djece za pornografiju (član 175), Iskorištavanje djece za pornografske predstave (član 176), itd.
- u glavi o krivičnim djelima protiv polnog integriteta pod nazivom Silovanje (član 165).

Kod krivičnih djela propisanih kao djela protiv života i tijela, kao i krivičnih djela protiv slobode i prava građanina u ulozi žrtve može da se pojavi i dijete, te su neka od njih izričito propisana i kazneno sankcionisana.

Porodični zakon Republike Srpske⁷ kroz nekoliko odredaba reguliše nasilje nad djecom i mehanizme zaštite istih, a kako slijedi:

Član 13.

"Svi organi, organizacije i fizička lica su dužni bez odlaganja obavijestiti organ starateljstva u pogledu djetetovih prava, naročito nasilju, zlostavljanju, polnim zloupotrebama i zlostavljanju djeteta."

Član 97.

"Roditelji i ostali članovi porodice ne smiju dijete podvrgavati ponižavajućim postupcima, duševnom i tjelesnom kažnjavanju, odnosno zlostavljanju. Ako su roditelji, odnosno onaj roditelj kod kojeg dijete živi zlostavljali dijete, ili zanemarili brigu o djetetu, zanemarili vaspitanje djeteta ili je kod djeteta došlo do poremećaja u vaspitanju organ starateljstva može dijete oduzeti i povjeriti ga drugom roditelju, nekom drugom licu ili odgovarajućoj ustanovi ukoliko ne postoji sudska odluka o povjeravanju djeteta. Za vrijeme trajanja stalnog nadzora nad vršenjem roditeljskog prava organ starateljstva će savjetima i drugim odgovarajućim metodama socijalnog rada pomagati roditelje u vršenju roditeljskog prava, pozivati roditelje radi dogovora o vršenju roditeljskog prava, obilaziti roditelje i djecu,

⁵ Konvencija Savjeta Evrope o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici ("Službeni glasnik BiH" broj:15/2013)

⁶ Krivični zakonik Republike Srpske ("Službeni glasnik Republike Srpske", br. 64/2017, 104/2018 – odluka US RS i 15/2021)

⁷ Porodični zakon Republike Srpske ("Službeni glasnik Republike Srpske, br. 54/2002, 41/2008, 63/2014 i 56/2019 - odluka US)

pozivati roditelje i djecu na redovne periodične sastanke u prostorijama organa starateljstva i slično."

Član 106.

"Roditelju koji zlostavlja dijete, zloupotrebljava roditeljsko pravo, ili je napustio dijete, zanemario brigu o djetetu i zanemario svoje roditeljske dužnosti sud će u vanparničnom postupku oduzeti roditeljsko pravo.

Roditelj zloupotrebljava roditeljska prava i dužnosti:

- 1. ako sprovodi fizičko ili psihičko nasilje nad djetetom,*
- 2. ako seksualno iskorišćava dijete,*
- 3. ako eksploatiše dijete prisiljavajući ga da pretjerano radi ili da obavlja rad neprimjeren njegovom uzrastu,*
- 4. ako djetetu dozvoljava uživanje alkoholnih pića, droga ili drugih opojnih supstanci ili ga na to navodi,*
- 5. ako navodi dijete na bilo koji oblik društveno neprihvatljivog ponašanja,*
- 6. ako na bilo koji drugi način grubo krši prava djeteta.*

Roditelj grubo zanemaruje roditeljske dužnosti i prava:

- 1. ako napusti dijete,*
- 2. ako ne brine duže od mjesec dana o djetetu s kojim ne živi,*
- 3. ako u roku od godinu dana ne stvori uslove za zajednički život s djetetom koje je smješteno u drugu porodicu ili ustanovu, a za to nema nikakav opravdan razlog,*
- 4. ako je zanemario staranje o osnovnim životnim potrebama djeteta s kojim živi ili se ne pridržava mjera koje je radi zaštite prava i dobrobiti djeteta prethodno donio nadležni organ.*

Sud može roditeljsko pravo vratiti roditelju, ako prestane razlog zbog kojeg mu je to pravo oduzeto."

Član 81v.

"Republika Srpska posredstvom nadležnih organa dužna je da preduzme sve potrebne mjere za zaštitu djeteta od svakog oblika zanemarivanja, nasilja i zlostavljanja i od svake vrste eksploatacije. U svim aktivnostima koje se tiču djeteta, najbolji interes djeteta mora biti prioritet."

Zakon o zaštiti od nasilja u porodici Republike Srpske⁸ detaljno se bavi zaštitom žrtava nasilja u porodici, pružanjem podrške i pomoći istima, te sprečavanjem ponovnog nasilja kao i garantovanjem bezbjednosti istima kroz institucionalno djelovanje države i njenih organa.

Naime, inkriminisanost nasilja u porodici u krivično-pravnom sistemu Republike Srpske prisutna je još od 2000. godine, tačnije od uvođenja krivičnog djela pod nazivom "Nasilje u porodici ili porodičnoj zajednici" u Krivični zakon Republike Srpske. **Međutim, nasilje u porodici se tek od 01. maja 2020. godine tretira isključivo kao krivično djelo (ranije je tretirano i kao prekršaj), što je i definisano kroz izmjene i dopune Zakona o zaštiti od nasilja u porodici Republike Srpske ("Službeni glasnik Republike Srpske", broj 84/2019).**

⁸ Zakon o zaštiti od nasilja u porodici Republike Srpske ("Službeni glasnik Republike Srpske", br. 102/2012, 108/2013, 82/2015 i 84/2019)

Ovaj Zakon decidno propisuje pojam i radnje nasilja u porodici, a kako slijedi:

Član 6.

"Nasilje u porodici postoji ukoliko postoji osnov sumnje da je član porodice ili porodične zajednice izvršio radnje fizičkog, seksualnog, psihičkog i/ili ekonomskog nasilja, kao i prijetnje koje izazivaju strah od fizičke, seksualne, psihičke i/ili ekonomske štete kod drugog člana porodice ili porodične zajednice. Radnje nasilja u porodici jesu:

- a) primjena sile na fizički ili psihički integritet člana porodice ili porodične zajednice,*
- b) postupanje koje može prouzrokovati ili izazvati opasnost da će prouzrokovati fizičku ili psihičku bol ili patnju člana porodice ili porodične zajednice,*
- v) prouzrokovanje straha ili lične ugroženosti ili povrede dostojanstva člana porodice ili porodične zajednice ucjenom ili drugom prinudom,*
- g) verbalni napad, vrijeđanje, psovanje, nazivanje pogrdnim imenima, te drugi načini grubog uznemiravanja člana porodice ili porodične zajednice,*
- d) seksualno nasilje,*
- đ) onemogućavanje pristupa zdravstvenoj zaštiti i njezi,*
- e) praćenje i svi drugi slični oblici uznemiravanja člana porodice ili porodične zajednice,*
- ž) namjerno oštećenje ili uništenje imovine člana porodice ili porodične zajednice, zajedničke imovine, ili imovine u posjedu,*
- z) uskraćivanje ili oduzimanje prava na ekonomsku nezavisnost zabranom rada ili držanje člana porodice ili porodične zajednice u odnosu zavisnosti ili podređenosti,*
- i) vaspitanje djece na način ponižavajućeg postupanja,*
- j) oduzimanje djece ili izbacivanje iz stana člana porodice ili porodične zajednice,*
- k) iscrpljivanje radom, izgladnjivanjem, uskraćivanjem sna ili neophodnog odmora članu porodice ili porodične zajednice,*
- l) nepridržavanje odluke nadležnog organa kojom je utvrđen lični kontakt djece sa roditeljima,*
- lj) zadržavanje putne isprave ili nekog drugog dokumenta člana porodice ili porodične zajednice,*
- m) nasilna izolacija ili ograničenje slobode kretanja člana porodice ili porodične zajednice i*
- n) svaka druga radnja koja predstavlja nasilje u porodici ili porodičnoj zajednici.*

Pod radnjom nasilja u porodici smatraju se i prijetnje učinioca ovog djela žrtvi svim navedenim radnjama."

Pored svega navedenog, ovaj Zakon definiše proširenu listu članova porodice ili porodične zajednice na koje se odnose odredbe istog, subjekte zaštite, hitne zaštitne mjere kao i posebnu novinu koja se odnosi na procjenu rizika od strane policijskih službenika, čime je u mnogome obuhvaćena problematika nasilja u porodici.

Protokol o postupanju u slučajevima nasilja, zlostavljanja i zanemarivanja djece⁹ usvojen od strane nadležnih ministarstava¹⁰ ima za cilj unapređenje društvene brige za dijete i njegovu zaštitu i obezbjeđivanje potrebne pomoći u svim situacijama kada je dijete izloženo nekom od oblika nasilja ili zlostavljanja, na način da se osigura adekvatna i blagovremena reakcija nadležnih institucija i službi.

Osnovni principi Protokola su pravo djeteta na život, opstanak i razvoj, najbolji interes djeteta, nediskriminacija i učešće-participacija djeteta.

Ispunjenje osnovnih principa podrazumijeva adekvatno postupanje nadležnih institucija odnosno stalnu saradnju istih u svrhu obezbjeđenja sveobuhvatne i kvalitetne zaštite djece od svakog oblika nasilja, zlostavljanja i zanemarivanja.

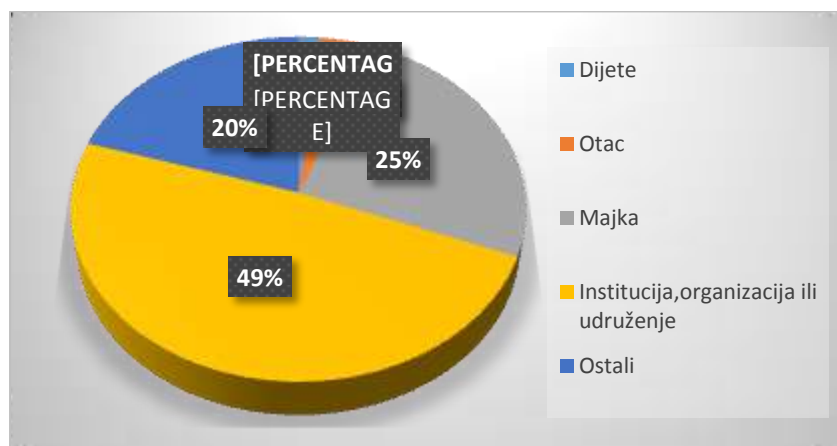
5. ANALIZA ISTRAŽIVANJA

Prema zaprimljenim podacima iz dostavljenih odgovora na upitnik proizilazi da je ukupan broj zaprimljenih prijava nasilja u porodici u centrima za socijalni rad/službama socijalne zaštite **1257** evidentiranih slučajeva za period 01.01.2020. godine do 31.12.2020.godine, dok se 19 institucija izjasnilo da nisu imali evidentirane slučajeve nasilja u porodici za ovaj period¹¹.

1. Ko je i na koji način prijavio nasilje u porodici?

Analizom odgovora popunjenih upitnika proizilazi da su u 49% slučajeva nasilje u porodici prijavile institucije, organizacije ili udruženja, 25% slučajeva su prijave stigle od strane majke, 20% slučajeva su to bili ostali subjekti, u 4% slučajeva nasilje u porodici prijavio je otac, dok je u 2% slučajeva dijete prijavilo nasilje u porodici.

Tabela br.1

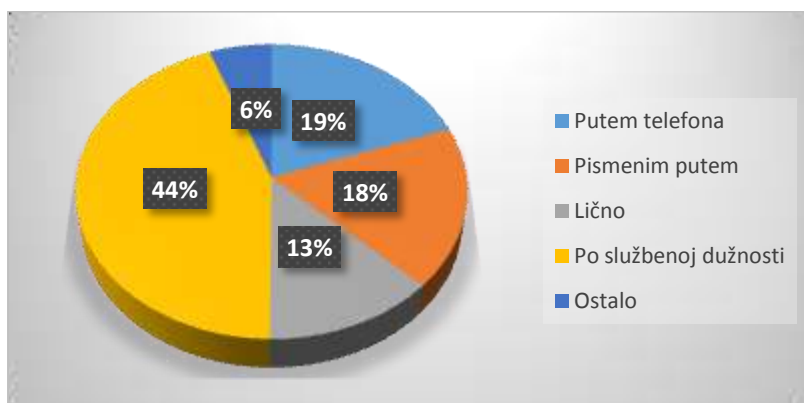
⁹ Protokol o postupanju u slučajevima nasilja, zlostavljanja i zanemarivanja djece (*"Službeni glasnik Republike Srpske"*, broj:82/2013)

¹⁰ Ministarstvo zdravlja i socijalne zaštite Republike Srpske, Ministarstvo porodice, omladine i sporta Republike Srpske, Ministarstvo prosvjete i kulture Republike Srpske i Ministarstvo unutrašnjih poslova Republike Srpske

¹¹ Centar za socijalni rad Rudo, Centar za socijalni rad Foča, Centar za socijalni rad Nevesinje, Centar za socijalni rad Stanari, Centar za socijalni rad Čajniče, Centar za socijalni rad Kostajnica, Centar za socijalni rad Ribnik, Služba socijalne zaštite Donji Žabar, Služba socijalne zaštite Novo Goražde, Služba socijalne zaštite Šekovići, Služba socijalne zaštite Oštra Luka, Služba socijalne zaštite Kupres, Služba socijalne zaštite Petrovac, Služba socijalne zaštite Jezero, Služba socijalne zaštite Istočni Stari Grad, Služba socijalne zaštite Kalinovik, Služba socijalne zaštite Trnovo, Služba socijalne zaštite Berkovići, Služba socijalne zaštite Krupa na Uni.

Kada je riječ o načinu na koji je prijavljeno nasilje u porodici prema podacima iz dostavljenih upitnika (Tabela br.2) proizilazi da su u 44% slučajeva prijave bile po službenoj dužnosti, 19% slučajeva prijave su bile putem telefona, 18% slučajeva prijave su bile pismenim putem, 13% slučajeva prijave su bile lične, dok je u 6% slučajeva na neki drugi način prijavljeno nasilje u porodici.

Tabela br.2

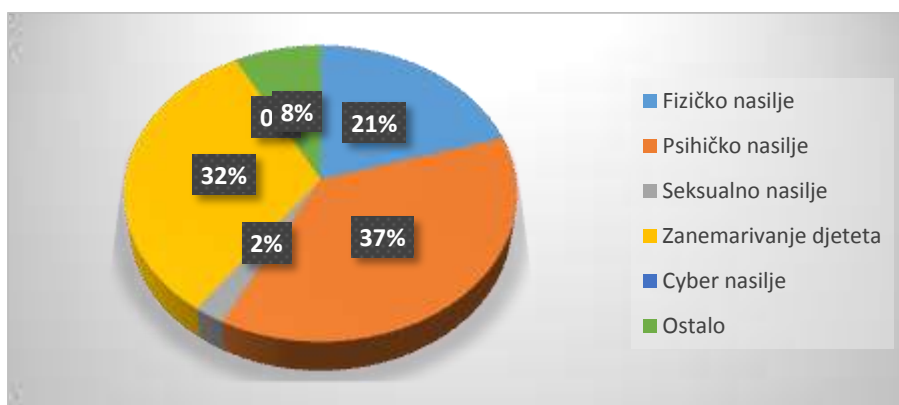
2. Koji je ukupan broj djece žrtava nasilja u periodu 01.01.2020-31.12.2020.godine?

Prema dostavljenim upitnicima proizilazi da je ukupan broj djece žrtava nasilja za period 01.01.2020.godine do 31.12.2020.godine **784**-oro djece, a od ukupnog broja djece žrtava nasilja u porodici **20** slučajeva su djeca sa poteškoćama u razvoju.

3. Vrste nasilja u porodici

Na pitanje o vrsti nasilja nad djecom u porodici iz dostavljenih odgovora na upitnik proizilazi da je u 37% slučajeva evidentirano psihičko nasilje, 32% slučajeva je riječ o zanemarivanju, 21% je fizičko nasilje, 8% slučajeva institucije su se izjasnili pod ostalo, 2% slučajeva rječ o seksualnom nasilju, dok prema dobijenim podacima u ovom periodu nije evidentiran nijedan slučaj cyber nasilja.

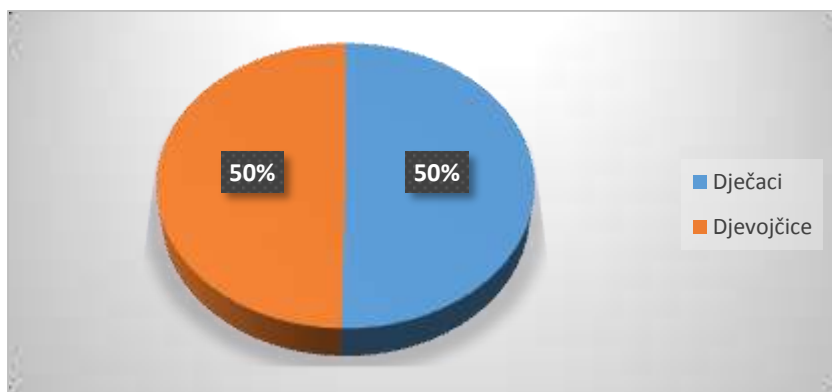
Tabela br.3

4. Ukupan broj djece žrtava nasilja u porodici prema polu

Kada je riječ o djeci žrtvama nasilja iz dobijenih podataka proizilazi da je približno jednak broj dječaka i djevojčica žrtava nasilja u porodici. Kada se brojčano govori u navedenom periodu evidentirano je 318 dječaka i 314 djevojčica žrtvi nasilja u porodici.

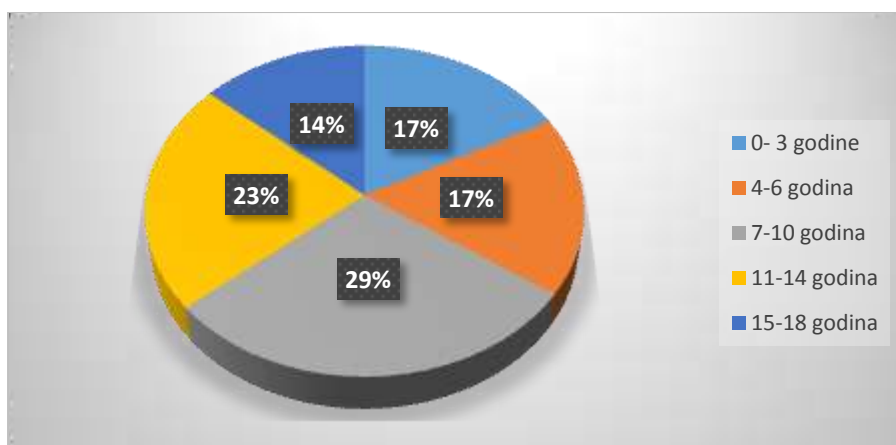
Tabela br.4

5. Starosna dob djece žrtava nasilja

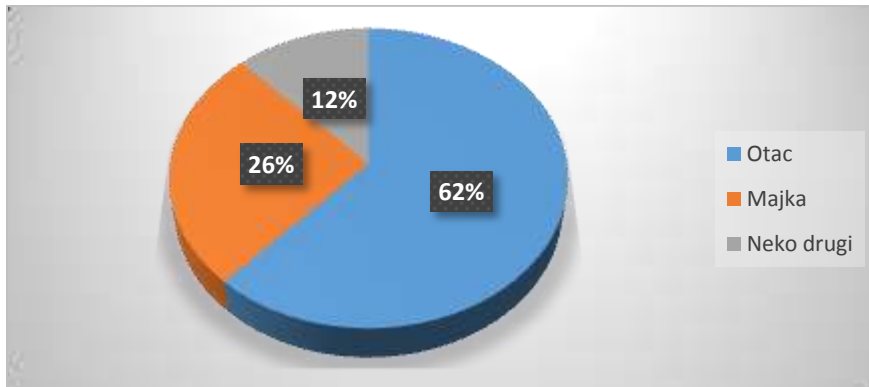
Prema dostavljenim podacima iz popunjenih upitnika proizilazi da su u 29% slučajeva djeca žrtve nasilja u porodici u dobi između 7-10 godina, 23% slučajeva su uzrasta od 11-14 godina, 17% slučajeva je uzrast od 0-3 godine, 17% su uzrast od 4-6 godina, dok u 14% slučajeva su uzrasta 15-18 godina.

Tabela br.5

6. Ko je počinitelj nasilja u porodici nad djetetom

Tabela br.6

Na pitanje o počiniocima nasilja u porodici nad djecom iz dostavljenih odgovora proizilazi da je u 62% evidentiranih slučajeva otac počinitelj nasilja u porodici, 26% slučajeva počinitelj je majka, dok je u 12% slučajeva počinitelj nasilja neko drugi.

7. Koji je broj porodica od ukupnog broja prijava nasilja koje su od ranije poznate centru za socijalni rad-službi socijalne zaštite?

Iz dostavljenih odgovora na upitnik proizilazi da je **412** porodica od ranije poznata centrima za socijalni rad/službama socijalne zaštite zbog nasilja u porodici, dok je **427** porodica od ranije poznato centrima/službama po nekom drugom osnovu.

Analizom podataka proizilazi da je broj djece žrtava nasilja koji je evidentiran u porodicama koje su od ranije poznate centru/službi zbog nasilja u porodici je 754-oro djece, 30 manje od ukupnog broja evidentirane djece žrtava nasilja u periodu od 01.01.2020.godine do 31.12.2020. godine.

8. Koja kategorija djece po vašoj evidenciji je posebno izložena nekom obliku nasilja u porodici?

Na pitanje koja je kategorija djece po vašoj evidenciji posebno izložena nekom obliku nasilja u porodici centri za socijalni rad i službe socijalne zaštite su mišljenja da su najugroženije kategorije:

- djeca gdje su narušeni porodični odnosi,
- djeca iz visokokonfliktnih razvoda,
- djeca iz disfunkcionalnih porodica,
- djeca koja žive u porodicama sa licima sa smetnjama u razvoju,
- djeca vrtićkog i osnovnoškolskog uzrasta,
- djeca iz porodica gdje jedan od roditelja ima problem sa alkoholizmom ili nekom drugom zavisnošću ili neki oblik duševnog oboljenja,
- djeca iz socio-ekonomskih ugroženih porodica gdje ne postoji odgovorno vršenje roditeljskih uloga,
- djeca iz bračnih ili vanbračnih zajednica prije prekida, za vrijeme i poslije prekida istih,
- djeca pod rizikom od zanemarivanja u porodicama niskog nivoa roditeljstva,
- djeca sa poteškoćama u razvoju,

- djeca koja prisustvuju nasilju roditelja,
- djeca iz romske populacija,
- djevojčice uzrasta do 4 godine,
- djevojčice uzrasta od 15-18 godina.

9. Koji je broj djece žrtava porodičnog nasilja koji su izuzeti iz porodice?

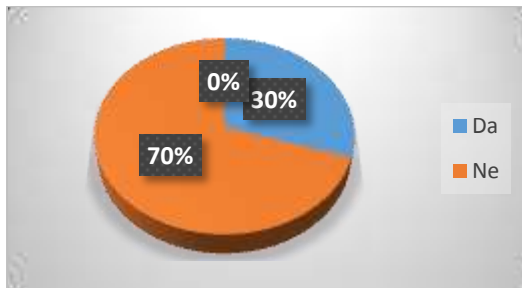
Iz dobijenih odgovora na upitnik centra za socijalni rad/službe socijalne zaštite proizilazi da je u periodu od 01.01.2020. godine do 31.12.2020.godine ukupno bilo **40-oro** djece žrtava nasilja koji su izuzeti iz porodica.

10.Koji je broj prijava nasilja u porodici koje su procesuirane u skladu sa zakonom?

Prema dostavljenim odgovorima proizilazi da je **415** slučajeva nasilja u porodici procesuirano u skladu sa zakonom. Međutim, centri za socijalni rad svojim odgovorima ukazuju i da nemaju povratne informacije od nadležnih organa ili da uglavnom slučajevi još uvijek traju, jer su u pitanju krivična djela, krivični postupci duže traju, te nemaju povratnu informaciju od tužilaštva o statusu prijave, dok je bilo slučajeva izricanja hitne mjere zaštite, ali opet nakon toga nemaju informaciju o daljem ishodu prijave.

11.Da li ste učestvovali u programima i izvodili aktivnosti prevencije nasilja u porodici u 2020.godini?

Tabela br.7

Iz dostavljenih podataka proizilazi da 70% centara za socijalni rad/službi socijalne zaštite nije učestvovalo u programima niti izvodilo aktivnosti prevencije nasilja u 2020. godini, dok je 30% centara za socijalni rad/službi socijalne zaštite učestvovalo u raznim programima i izvodili aktivnosti prevencije nasilja u 2020.godini.

12.Koji su to programi ili aktivnosti bile?

Centri za socijalni rad i službe socijalne zaštite koji su dostavili potvrđan odgovor da su učestvovali u programima i izvodili aktivnosti prevencije nasilja u porodici za period 01.01.2020.godine do 31.12.2020.godine naveli su da su to bili sledeći programi i aktivnosti:

- jačanje profesionalnih kapaciteta,
- programi na lokalnom nivou kroz multisektorske timove, briga o djeci, zajednička odgovornost i obaveza,
- kroz grupu za koordinaciju i saradnju u opštini, učestvovanje u održavanju redovnih sastanaka sa ciljem zajedničkog djelovanja u oblasti prevencije i edukacije o nasilju u porodici,

- webinar stručna konferencija od strane saveza stručnih radnika pod nazivom "Nasilje u vandretnim okolnostima",
- programi prevencije u sklopu " 16 dana aktivizma u borbi protiv nasilja, i nasilja nad ženama", saradnja sa organizacijama UN Women i Media Centar Sarajevo u cilju provođenja aktivnosti "Lokalno novinarstvo i izvještavanje o nasilju nad ženama i nasilju u porodici" gdje je centar za socijalni rad organizovao izlazak u lokalnu zajednicu, djeljenjem letaka skrenula se pažnja na ovaj društveni problem odnosno važnost prijavljivanja svakog oblika nasilja,
- organizovani radni sastanci multisektorskog tima, gdje su redivirane aktivnosti tokom 2020 godine, istaknute potrebe i nedostaci tima, uspostavljena saradnja sa medijskim kućama kroz čiji se programski sadržaj informisala javnost o navedenom problemu, zaštita i rad sa djecom žrtvama seksualne eksploatacije i zlostavljanja u digitalnom okruženju,
- razni seminari,
- programi prevencije u saradnji sa policijom u okviru kojih se obrađuju teme nasilja u porodici i medju vršnjacima,
- prezentacije, radionica i seminari na temu primjene novog zakona o sprečavanju nasilja u porodici,
- intervencije u kriznim situacijama u sistemu socijalne i porodično pravne zaštite,
- „Mi smo tu zbog njih“ edukacija o pružanju podrške žrtvama nasilja u porodici,
- primjena konvencije Savjeta Evrope o spriječavanju nasilja u porodici - iskustva u praksi,
- problemi u primjeni novog Zakona o nasilju u porodici,
- problemi u radu sa žrtvama nasilja u porodici u vrijeme pandemije virusa Korona,
- saradnja subjekata zaštite, položaj žrtava nasilja u porodici u pravnom sistemu RS saradnja i razmjena iskustava.

13. Koje su vaše preporuke za unapređenje sistema prevencije i sprečavanje svakog oblika nasilja u porodici

Centri za socijalni rad i službe socijalne zaštite su dali sledeće preporuke za unapređenje prevencije i sprečavanje nasilja u porodici koje se mogu klasifikovati u sledeće grupacije:

Tabela br.8

Kontinuirana edukacija profesionalaca
Multisektorsko djelovanje, kontinuirani sastanci, protokoli o saradnji
Permanentno informisanje i edukacija javnosti i djece
Izmjene Porodičnog zakona
Sporost/inefikasnost pravosudnih organa
Preventivni programi naročito među najmlađima
Jednoobrazni preventivni programi na nivou cijele Republike Srpske
Nulta tolerancija na nasilje
Podržavanje projekata nevladinih organizacija koje imaju za cilj promociju i zaštitu zdravog porodičnog života, osnivanje roditeljskog savjetovaništa

Podaci Ministarstva unutrašnjih poslova Republike Srpske

U sklopu istraživanja "Nasilje nad djecom u porodici", institucija Ombudsmana za djecu zatražila je podatke i od Ministarstva unutrašnjih poslova o prijavljenim slučajevima nasilja u porodici u 2020.godini, a koje je evidentiralo Ministarstvo unutrašnjih poslova Republike Srpske.

Iz zaprimljenih podataka proizilazi da je prijavljeno 1.109 slučajeva nasilja u porodici, od čega je 715 krivičnih djela, 203 prekršaja i za 191 slučaj su podneseni izvještaji Okružnom javnom tužilaštvu u skladu sa ZOZINUP.

Nasilje u porodici je počinilo 1.158 lica nad 1.327 žrtava. Od ukupnog broja žrtava nasilja u porodici evidentirano je 118 djece.

6 ANALIZA

Svako nasilje nad djetetom je trauma za dijete sa teškim i trajnim posljedicama. Osnovno pravo svakog djeteta, pravo na život i razvoj, ne samo da je povrijeđeno, već i ozbiljno ugroženo različitim oblicima nasilja, zlostavljanja i zanemarivanja.

Nasilje u porodici ozbiljno ugrožava dječiji razvoj i odrastanje, te posljedice mogu biti teške i dugotrajne za njihov fizički i emocionalni razvoj. Nerijetko se dešava da djeca zbog nedostatka brige i pažnje u porodici izlaz nalaze u destruktivnom i agresivnom ponašanju, bježanju od kuće i škole, konzumaciji alkohola i psihoaktivnih supstanci i sl.

Porodice u kojima je prisutno nasilje mogu biti i u većini slučajeva izgledaju poput prosječnih i skladnih porodica, što dodatno otežava mogućnost otkrivanja stvarne pozadine odnosa unutar porodice.

Djeca koja su stalni svjedoci nasilnog ponašanja njihovih roditelja mogu steći utisak da je takvo ponašanje normalno i društveno prihvatljivo. Izloženost nasilju, bila kratkoročna ili dugoročna, ostavlja višestruke, duboke i dugotrajne posljedice na fizičko i mentalno zdravlje, psihsocijalni razvoj i život djeteta u budućnosti. Odrastanjem u nasilnom okruženju i usvajajući takav obrazac ponašanja, dijete uči da u svijetu nasilja na nasilje mora odgovarati nasiljem. U pravilu, ono smo što nosimo iz kuće, te samim tim djeca koja su žrtva nasilja ili gledaju nasilje kroz duži period, na najboljem i najkraćem su putu da i ona postanu nasilna.

Nasilje ne prestaje sa pandemijom.

Krizne situacije i vanredna stanja uvijek dovode u pitanje ostvarivanje osnovnih potreba koje se prije svega odnose na sigurnost cijele porodice i uvijek izazivaju osjećaj nesigurnosti ne samo kod odraslih već i kod djece. Roditelji su u strahu i pod stresom zbog brige /kako sačuvati porodicu od infekcije, kako sačuvati posao, kako savladati školsko gradivo, kako pomoći roditeljima koji su bolesni, a to se odražava i na funkcionisanje cijele porodice i nosi rizik nasilja u porodici.

Poruka "Ostani kod kuće" koju su od početka pandemije upućivali nadležni, imala je za cilj sačuvati živote i zdravlje i spriječiti širenje infekcije i nikako ne znači, da su djeca ili odrasli trebali da trpe nasilje u porodici u kojoj im je, više nego ikada bila potrebna sigurnost i zaštita.

Na žalost, iskustva zamalja u kojima je epidemija počela prije nas, ali i u drugim sličnim kriznim situacijama, pokazuju da kuća nije i dom i da nije najsigurnije mjesto za svako dijete ni u vrijeme pandemije.

Istovremeno, djeca su u vrijeme pandemije sve više upućena na korištenje interneta i digitalnih tehnologija, ali na žalost i u toj komunikaciji izloženi su rizicima koji su prijetnja njihovom psihofizičkom razvoju, prije svega različitim oblicima nasilja.

Podaci dobijeni istraživanjem ukazuju da su centri za socijalni rad u izvještajnom periodu evidentirali 1257 slučajeva nasilja u porodici, od kojih je 784 djece koja su žrtve različitih oblika nasilja u tim porodicama.

Ako se ima u vidu da je prema izvještaju o primjeni Protokola o postupanju u slučaju nasilja, zlostavljanja i zanemarivanja djece u 2019. godini evidentirano 836 djece žrtava različitih oblika nasilja, postavlja se pitanje da li dobijeni podaci odražavaju pravo stanje na terenu te da li su za prijavu različitih oblika nasilja u kriznim situacijama kakva je bila 2020.godina, uspostavljeni potrebni kanali komunikacije.

Nasilje ne prestaje sa pandemijom niti bilo kojom drugom kriznom situacijom **zato je vrlo važno da, bez obzira na vanredno stanje nadležne službe pošalju poruku i pokažu da su dostupne i da će reagovati, da će preduzeti sve potrebne mjere, prvo da zaštite dijete a onda i mjere protiv svih onih, koji i u tim kriznim situacijama ugrožavaju djete i njegov razvoj.**

Broj djece (784) koja su žrtve nasilja zabrinjava, ali dodatno zabrinjava činjenica da su to samo prijavljeni slučajevi i da ovaj broj nije konačan. Pored toga podaci se odnose samo na prijave zaprimljene u centru za socijalni rad, a ne i drugim subjektima zaštite.

Teško je povjerovati da u 19 lokalnih zajednica i to: Rudo, Foča, Nevesinje, Stanari, Čajniče, Kostajnica, Ribnik, Donji Žabar, Novo Goražde, Šekovići, Oštra Luka, Kupres, Petrovac, Jezero, Istočni Stari Grad, Kalinovik, Trnovo, Berkovići, Krupa na Uni u godini dana, posebno ako se ima u vidu da se radi o godini koju su obilježili brojni izazovi usled epidemije, nije bilo ni jednog slučaja nasilja nad djecom.

Podaci upozoravaju i da su 49% slučajeva, nasilje u porodici prijavile institucije, organizacije ili udruženja, 25% slučajeva su prijave stigle od strane majke, 20% slučajeva su to bili ostali subjekti, u 4% slučajeva nasilje u porodici prijavio je otac, dok je u 2% slučajeva dijete prijavilo nasilje u porodici.

I ovo istraživanje na žalost potvrđuje, na šta Institucija godinama ukazuje da djeca ne prijavljuju nasilje koje trpe u porodici, boje se i stide da prijave šta se dešava u porodici, prijavljuju slučajeve da njihov drug ili drugarica imaju problema zbog nasilja u porodici. I taj odnos prema roditeljima koji ugrožavaju njihovo odrastanje samo potvrđuje koliko su djeca emotivno vezana za svoje roditelje, i da nemaju načina da se odupru roditeljskim "metodama vaspitanja". Pri tome, što su djeca mlađeg uzrasta to su u većem riziku da posljedice nasilja ozbiljno ugroze njihov razvoj i odrastanje. Zbog toga je vanredno stanje koje je obilježilo 2020.godinu, bilo dodatna prijetnja djeci, jer su bili izolovani od škole, od drugova, od bliskih rođaka, od trećih lica kojima su se mogli povjeriti ili koji su mogli prepoznati da dijete ima problem i da treba podršku.

Iz dostavljenih odgovora proizilazi da je od ukupnog broja slučajeva nasilja nad djecom, najveći broj 37% slučajeva evidentirano je psihičko nasilje, 32% slučajeva je riječ o

zanemarivanju, 21% je fizičko nasilje, 8% slučajeva se vodi kao "ostalo nasilje", 2% slučajeva rječ o seksualnom nasilju. Prema dobijenim podacima, u izvještajnom periodu centri za socijalni rad nisu evidentirali nijedan slučaj cyber nasilja.

Kada je riječ o različitim oblicima nasilja kako su ih službe evidentirale, mora se imati u vidu da je teško praviti granicu između jednog i drugog oblika nasilja, odnosno jedan od oblika uvijek uključuje i druge oblike nasilje. Tako, ako govorimo o 163 djece koja su bila žrtve fizičkog nasilja u porodici, moramo imati na umu da su oni istovremeno bili žrtve i psihičkog nasilja i zanemarivanja.

Prema dobijenim podacima u porastu je psihičko nasilje nad djecom. Tako je u 2019.godini, prema podacima svih subjekata zaštite evidentirano 237 djece koja su bila žrtve psihičkog nasilja, dok je u 2020.godini, prema podacima centara za socijalni rad 288 djece ili 37% bilo žrtve psihičkog nasilja.

Kada je u pitanju starosna dob djece žrtava nasilja, prema dobijenim podacima u najvećem broju slučajeva (29%) djeca žrtve nasilja u porodici su u dobi između 7-10 godina, a zatim u 23% slučajeva djeca su u uzrasta od 11-14 godina.

Posebno zabrinjava podatak da je 132 djece ili 17% u uzrastu od 0-3 godine, bilo žrtva nasilja u porodici što je gotovo identična situacija kao i 2019. godine, kada je u ovom, najmlađem uzrastu, evidentirano 17,50% djece.

17% su uzrast od 4-6 godina, dok u 14% slučajeva su uzrasta 15-18 godina.

Različita istraživanja o nasilju u porodici ukazuju da je u najvećem broju slučajeva počinitelj nasilja otac. To potvrđuju i rezultati ovog istraživanja, u 62% evidentiranih slučajeva otac je počinitelj nasilja u porodici, 26% slučajeva počinitelj je majka, dok je u 12% slučajeva počinitelj nasilja neko drugi.

Da nasilje ne prestaje sa pandemijom potvrđuju i sledeći podaci dobijeni istraživanjem:

- **412** porodica u kojima je evidentirano nasilje nad djecom, od ranije su poznate centrima za socijalni rad/službama socijalne zaštite zbog nasilja u porodici,

- dok su **427** porodica od ranije poznate centrima/službama po nekom drugom osnovu.

Analizom podataka proizilazi da je od 784 djece žrtava nasilja u porodici koji su evidentirani u centrima - službama socijalne zaštite, 754 djece evidentirano u porodicama koje su od ranije poznate Centru/Službi za socijalni rad zbog nasilja u porodici, što upućuje da je 30 djece, ili manje od 5% u izvještajnom periodu evidentirano u porodicama koje ranije nisu imali taj problem, odnosno njihov problem nije bio prijavljen nadležnoj službi.

Dobijeni podatak otvara pitanje da li su postojeće systemske mjere za zaštitu od nasilja u porodici adekvatan odgovor na potrebe djece, ili je problem u njihovoj primjeni, odnosno koje su to mjere koje će dovesti do toga da iste porodice ne prolaze kroz evidenciju centara za socijalni rad godinama, po istom osnovu – nasilje u porodici.

Prema mišljenju zaposlenih u centrima-službama socijalne zaštite, u najvećem riziku da budu žrtve nasilja u porodici su djeca:

- koja odrastaju u porodicama u kojima su narušeni porodični odnosi, što posebno dolazi do izražaja kod visokokonfliktnih razvoda, kada su djeca žrtve različitih oblika

nasilja kako u toku razvoda braka tako i u vremenu koje predhodi razvodu, ali i po okončanju postupka razvoda

- djeca iz disfunkcionalnih porodica,
- djeca koja žive u porodicama sa licima sa smetnjama u razvoju,
- djeca iz porodica gdje jedan od roditelja ima problem sa alkoholizmom ili nekom drugom zavisnošću ili neki oblik duševnog oboljenja,
- djeca iz socio-ekonomskih ugroženih porodica gdje ne postoji odgovorno vršenje roditeljskih obaveza,

Pri tome su u posebnom riziku

- djeca sa poteškoćama u razvoju,
- djevojčice uzrasta do 4 godine.

U 2020. godini, od 01.01. - 31.12., 40 djece žrtava nasilja u porodici **je izuzeto iz porodice i** zbrinuto u nekom od oblika alternativne brige.

Mjere alternativne brige se preduzimaju uvijek kada je odrastanje djeteta u biološkoj porodici ugroženo. Nasilje u porodici kojem su djeca izložena bilo da su direktne ili indirektne žrtve nasilja prijetnja su zdravom odrastanju djece i u svakom pojedinačnom slučaju zahtijeva se adekvatna procjena svih okolnosti i posebno, specifičnih okolnosti koje se tiču djeteta, da bi se u datim okolnostima donijela odluka o alternativnoj brizi za dijete. Ono što je posebno važno je, da individualni plan brige za dijete mora jasno da definiše mjere koje će se preduzeti prema roditeljima u cilju otklanjanja uzroka koji dovode do nasilnog ponašanja roditelja, kao što je liječenje od alkoholizma i drugih oblika zavisnosti i sl.

Prema dostavljenim odgovorima u **415** slučajeva, nasilje u porodici je procesuirano u skladu sa zakonom. Centri za socijalni rad svojim odgovorima posebno ukazuju da nemaju povratne informacije od nadležnih organa o statusu njihove prijave o nasilju u porodici, pa i da izostaju potrebne povratne informacije i u slučaju izricanja hitne mjere zaštite, da krivični postupci predugo traju i da nije uspostavljena potrebna uvezanost u djelovanju svih nadležnih službi i institucija.

Iz dostavljenih podataka proizilazi da 70% centara za socijalni rad/službi socijalne zaštite nije učestvovalo u programima niti izvodilo aktivnosti prevencije nasilja u 2020. godini dok je samo 30% centara za socijalni rad/službi socijalne zaštite učestvovalo u različitim programima i izvodili aktivnosti prevencije nasilja u 2020.godini.

Centri koji su učestvovali u različitim programima, između ostalih navode da su to:

- programi na lokalnom nivou kroz multisektorske timove, briga o djeci, zajednička odgovornost i obaveza,
- kroz grupu za koordinaciju i saradnju u opštini, učestvovanje u održavanju redovnih sastanaka sa ciljem zajedničkog djelovanja u oblasti prevencije i edukacije o nasilju u porodici,
- webinar stručna konferencija od strane saveza stručnih radnika pod nazivom "Nasilje u vandrednim okolnostima",
- programi prevencije u sklopu " 16 dana aktivizma u borbi protiv nasilja, i nasilja nad ženama", saradnja sa organizacijama UN Women i Media Centar Sarajevo u cilju provođenja aktivnosti "Lokalno novinarstvo i izvještavanje o nasilju nad ženama i nasilju u porodici" gdje je centar za socijalni rad organizovao izlazak u lokalnu zajednicu, djeljenjem letaka skrenula se pažnja na ovaj društveni problem odnosno važnost prijavljivanja svakog oblika nasilja,

- organizovani radni sastanci multisektorskog tima, gdje su redivirane aktivnosti tokom 2020 godine, istaknute potrebe i nedostaci tima, uspostavljena saradnja sa medijskim kućama kroz čiji se programski sadržaj informisala javnost o navedenom problemu,
- zaštita i rad sa djecom žrtvama seksualne eksploatacije i zlostavljanja u digitalnom okruženju,
- programi prevencije u saradnji sa policijom u okviru kojih se obrađuju teme nasilja u porodici i medju vršnjacima,
- prezentacije, radionica i seminari na temu primjene novog zakona o sprečavanju nasilja u porodici,
- intervencije u kriznim situacijama u sistemu socijalne i porodično pravne zaštite,
- „Mi smo tu zbog njih“ edukacija o pružanju podrške žrtvama nasilja u porodici,
- primjena konvencije Savjeta Evrope o spriječavanju nasilja u porodici - iskustva u praksi,
- problemi u primjeni novog Zakona o nasilju u porodici,
- problemi u radu sa žrtvama nasilja u porodici u vrijeme pandemije virusa Korona,
- saradnja subjekata zaštite, položaj žrtava nasilja u porodici u pravnom sistemu RS saradnja i razmjena iskustava.

Centri za socijalni rad i službe socijalne zaštite, prema dostavljenim odgovorima, za unapređenje sistema prevencije i sprečavanje svakog oblika nasilja u porodici predlažu sledeće:

- kontinuiranu edukaciju profesionalaca,
- izmjene Porodičnog zakona,
- preventivne programe, posebno među najmlađima,
- jednoobrazovne preventivne programe na nivou cijele Republike Srpske,
- permanentno informisanje i edukacija javnosti posebno djece,
- obavezno multisektorsko djelovanje,
- kontinuirani sastanci i razmjena informacija.

Centri za socijalni rad/službe socijalne zaštite posebno ukazuju da:

- nulta tolerancija na nasilje mora biti zajednička i obaveza i odgovornost svih subjekata zaštite,
- da se moraju preduzeti mjere kako bi se eliminisala sporost i neefikasnost pravosudnih organa.

Iako je pravo djeteta na zaštitu od nasilja jasno definisano i Konvencijom o pravima djeteta, Ustavom Republike Srpske i zakonima koji uređuju ovu materiju, statistika nažalost pokazuje da je stvarnost za mnogu djecu potpuno drugačija i da je njihovo pravo na dostojanstvo, zdravlje, razvoj i vaspitanje ozbiljno ugroženo.

Nasilje nad djetetom je ozbiljan društveni problem i danas je jedan od najčešćih oblika kršenja osnovnih prava i interesa djece.

Sistemske akti koji su doneseni u zadnjih nekoliko godina doprinijeli su shvatanju i prepoznavanju problema i njegovih posljedica ne samo za tu porodicu već za društvo u cjelini.

Međutim, sistemske akti traže kvalifikovane ljude u svim institucijama koji problem znaju prepoznati i koji su spremni na njega reagovati. Pri tome je posebno važna stalna i

koordinirana saradnja svih subjekata zaštite kako bi djeca zaista i bila zaštićena od svakog oblika nasilnog ponašanja bez obzira od koga ono dolazi.

Prema stavu Svjetske zdravstvene organizacije zlostavljanje ili zlostavljanje djeteta obuhvata sve oblike fizičkog i/ili emocionalnog zlostavljanja, seksualnu zlostavljanje, zanemarivanje ili nemarno postupanje, kao i komercijalnu ili drugu vrstu eksploatacije, što dovodi do stvarnog ili potencijalnog povređivanja - narušavanja djetetovog zdravlja, njegovog preživljavanja, razvoja ili dostojanstva u okviru odnosa koji uključuje odgovornost, povjerenje ili moć.

Nasilje nad djecom javlja se u različitim oblicima - zanemarivanje djeteta, fizičko zlostavljanje, psihičko zlostavljanje, seksualno zlostavljanje, nasilje putem interneta i mobilnih telefona, međutim, osnovni problem je što se ono na vrijeme ne prepoznaje i što izostaje odgovarajuća reakcija nadležnih, kako u dijelu podrške i pomoći djetetu tako i u dijelu utvrđivanja odgovornosti počinitelaca.

Iako porodica ima primarnu ulogu u razvoju i odrastanju djeteta,¹² na žalost, mnoga djeca upravo u porodici i u najranijem uzrastu doživljavaju različite oblike zanemarivanja, povređivanja, ponižavanja i zlostavljanja. Nasilje koje djeca doživljavaju u porodici nikako nije stvar samo porodice bez obzira što se dešava unutar nje, već ozbiljan društveni problem.

Djeca se boje i stide da prijave što se dešava u porodici, prijavljuju slučajeve da njihov drug ili drugarica imaju problema zbog nasilja u porodici, zbog toga sistem mora naći način da prepozna djecu koja su u riziku od bilo kog oblika nasilja, kako bi se na vrijeme moglo reagovati.

Škole sve više problem nasilja nad djecom koje se dešava izvan škole doživljavaju kao problem u čijem bi prepoznavanju i adekvatnom djelovanju trebale biti uključene. Iako odgovornost uglavnom vide u roditeljima i njihovoj nespremnosti na saradnju, traže podršku centara za socijalni rad, koji u skladu sa svojim ovlaštenjima mogu preduzimati mjere prema roditeljima.

Stručnjaci upozoravaju da nasilje nad djecom ozbiljno ugrožava njihov razvoj i odrastanje i da posljedice mogu biti i teške i dugotrajne za njegov fizički i emocionalni razvoj i da djeca zbog nedostatka brige i pažnje u porodici izlaz često vide u agresivnom i destruktivnom ponašanju, alkoholu, bježanju od kuće, iz škole i sl. Pri tome se misli ne samo na situacije kada su djeca direktne žrtve nasilja i to fizičkog koje se najlakše primjećuje, već i na situacije kada su djeca stalni svjedoci nasilnog ponašanja njihovih roditelja.

Psihičko nasilje ne ostavlja posljedice koje se vide kao kod fizičkog nasilja, zato se teže prepoznaje i prijavljuje, ali posljedice za razvoj djeteta mogu biti i teže. Stalno ponižavanje, omalovažavanje, "nesposoban si, sve sam ti dao a ti...", psovanje, korištenje pogrdnih imena, odsustvo komunikacije sa djetetom, zastrašivanje djeteta i sl. dugotrajno ostavlja posljedice na mentalni i emocionalni razvoj djeteta.

Ono što je u praksi prisutno je činjenica da zanemarivanje djece iako, na žalost, sve prisutnije, nije prepoznato kao nasilje u svim njegovim oblicima. Ako je zanemarivanje djeteta nebriga o djetetu kojom se povređuje njegovo pravo na život i razvoj, jer se zapostavljaju njegove osnovne potrebe -obrazovanje, zdravstvena zaštita, ljubav i pažnja,

¹² UN Konvencija o pravima djeteta, Preambula - Porodica kao osnovna jedinica društva je prirodna sredina za razvoj i blagostanje svih njenih članova, posebno djece.

razgovor i druženje sa djetetom, igra i slobodno vrijeme, zaštita njegove privatnosti i sl., onda je i svaki izostanak potrebne brige i nadzora u odrastanju djeteta nasilje nad djetetom.

Brojne situacije u kojima je Institucija postupala u prethodnom periodu, a koje se odnose na uređenje viđanja djeteta sa roditeljem sa kojim ne živi, neplaćanje alimentacije, izdavanja putne isprave, vanbračne zajednice maloljetnika, nažalost, nije prepoznato kao nasilje nad djetetom, tako da po tom osnovu izostaje odgovarajući postupak protiv roditelja koji u ovim situacijama zanemaruju pravo djeteta na zdravo odrastanje.

UN Komitet za prava djeteta, svojim zaključnim razmatranjima izražava svoju zabrinutost između ostalog i zbog nedostatka baze podataka o nasilju nad djecom u Bosni i Hercegovini, što sprečava sveobuhvatnu procjenu stepena, uzroka i prirode ovog fenomena, te zbog činjenice da su mjere za širenje informacija o uticaju nasilja u porodici na djecu kao i mjere za podsticanje prijavljivanja slučajeva nasilja i dalje neadekvatne.

Na žalost, iako statistički podaci ukazuju na porast nasilja u porodici, oni još uvijek ne odražavaju stvarno stanje na terenu iz više razloga - još uvijek se kao žrtve nasilja evidentiraju samo ona djeca koja su direktne žrtve nasilja i to najčešće fizičkog nasilja, tako da se djeca koja su godinama svjedoci različitih oblika nasilja u porodici ne evidentiraju kao žrtve, različiti oblici zanemarivanja djeteta još uvijek se ne smatraju nasiljem nad djetetom, tako da i nisu dio statistike.

Nevladin sektor, koji je angažovan u ovoj oblasti godinama, dao je veliki doprinos ne samo u jačanju društvene svijesti o prisutnosti problema i sistemskom uređivanju ove problematike, već i radom na terenu u podršci žrtvama svih oblika nasilja i stalnim ukazivanjem na potrebu jačanja sistemskih rješenja.

Imajući u vidu rezultate istraživanja, te potrebu jačanja sistema zaštite djece od svih oblika nasilja zlostavljanja i zanemarivanja Ombudsman za djecu, u skladu sa ovlaštenjima utvrđenim Zakonom o ombudsmanu za djecu ("Službeni glasnik Republike Srpske" broj: 103/08, 70/12) preporučuje resornim ministarstvima:

Ministarstvu pravde Republike Srpske, Ministarstvu porodice, omladine i sporta Republike Srpske, Ministarstvu prosvjete i kulture Republike Srpske, Ministarstvu unutrašnjih poslova Republike Srpske i Ministarstvu zdravlja i socijalne zaštite Republike Srpske, **preduzimanje potrebnih** mjera radi otklanjanja situacija koje dovode/ili mogu dovesti do povrede prava djeteta na zaštitu od nasilja, i to:

- izmjene i dopune Porodičnog zakona, kojima bi se između ostalog adekvatno regulisala pitanja odnosa roditelja i djece, te ovlaštenja centara za socijalni rad za postupanje u konkretnim slučajevima (tako npr: da sud odlučuje o uređenju viđanja djeteta i roditelja sa kojim ne živi, da sud odlučuje o povjeravanju djece iz vanbračne zajednice, da se jasno odrede mjere porodično pravne zaštite i ovlaštenje centara s tim u vezi...),
- definisati jedinstvene programe prevencije, nosioce aktivnosti i njihovu realizaciju, prilagođeno uzrastu djeteta, njegovim potrebama i mogućnostima, čime bi se osigurala kontinuirana edukacija djece od najranijeg uzrasta,

- obezbjediti kontinuiranu edukaciju zaposlenih koji rade sa djecom, posebno onih zaposlenih u vaspitno obrazovnim ustanovama i ustanovama socijalne zaštite, kako bi isti u skladu sa svojim ovlaštenjima pravovremenim djelovanjem osigurali zaštitu djeteta od svakog oblika nasilja,
- osigurati potreban nadzor u postupanju nadležnih subjekata zaštite u primjeni Protokola o postupanju u slučaju nasilja, zlostavljanja i zanemarivanja kao i obezbjediti redovan godišnji izvještaj o nasilju nad djecom sa svim pokazateljima svih subjekata zaštite, uključujući i nevladin sektor, koji pored statističkih pokazatelja treba da sadrži i podatke o tome koje od preduzetih mjera su dale rezultate, a koje mjere i aktivnosti treba preispitati, koje su to nedostajuće usluge i sl., kako bi se otklonile situacije da su iste porodice godinama u evidenciji nadležnih službi zbog nasilja nad djecom,
- osigurati potreban protok informacija i bolju uvezanost i saradnju subjekata zaštite, posebno u postupcima koji se vode pred pravosudnim organima,

Potrebno je da Instituciju u roku od 60 dana od dana dostavljanja ovog Posebnog izvještaja i preporuka na koje se ukazuje, obavijestite o mjerama koje ste preduzeli.

S poštovanjem,

Ombudsman za djecu
Dragica Radović

